

ולפניו יל. והיה אפי הגדיל. ויל. דהו סברא פשוטה דכשהגדיל יורד לו הדבר וגם זה יל לסברא פשוטה דאם אין החוקה נעיל בקטנות אם אכל רק מה אמת בקטנות אף שאכל ב' שנים בגדלות לית רק דברא ב' להוכיח דלא ימא היכא אמרין אין מחויקין בנכסי קטן היכא שערין הוא קטן וא"כ בעיכ צריך למעון שקלא מאביו דאין מכירת קטן כלום אם כן הוא עצמו מודה שלא היה להקטן שום דו"ד בהשדה ממילא לית מחוקתו אלא היכא שהוא טוען שקלא מהקטן א"כ הוא טוען שהקטן יודע מהשדה דהא אומר שמכרה לו בזה הוא מחוקתו מהני רק הא אין מכירת קטן כלום משום הכי נקט אפי הגדיל עתה דהיא כשהגדיל נהרס היכא וכס' הרמב"ם הכיל קמיל דלית ואיל מיל להוכיח דהא דלמא אמרי כשיגדל ימחה בודאי ואל דהא לפי שיטת הרמב"ם היכא דמכרה לו בקטנות היכא כשהגדיל נהקיים המכר ודלמא עדיין לא ידע וזה דהו סברא פשוטה דכשיגדל יורד לו הדבר מ"מ צריך לה משך זמן מה וא"י דמחויקין בנכסי קטן כשהגדיל זה טוען שקלא ממנו בקטנות דמאימני ליה בזה קשה אף מורדין אחר לנכסי קטן נישום היכא כשהגדיל יטעון שקלא בקטנות ועדיין לא נחודע הדבר ע"כ הוכיח שפיר דאין מחויקין בנכסי קטן אפי הגדיל דכמו שזה סברא פשוטה להוכיח מר"ה דבקטנות לא ידע מסהכר ממילא דגם בגדלות לא יודע לו היכא ונפיק מיני חורבא אבל זה יכול להיות סברא פשוטה דשני שנים בגדלות ל"מ דכל החוקה צריך להיות בזמן הראוי להחוק דוק.

דף יח עב מתני העדים שאמרו כו' הרי אלו נאמנים כו' יס לדקדק הרי עיקרא מאי דתני הכא הוא אב גרדא דמודה ר"י דאמרי הפה שאמר כו' וכמו מתני' דלקמן דאשע שאמרה אשת איש הייתי כו' א"כ לזה לא קמי במתני' הפה שאמר כו' כמו דקמי במתני' דלעיל ולקמן כיון דע"כ טעמא הוא משום הכי שאמר וכמו"ש רש"י והר"ן.

נ יס להסתפק אף הדין בעד אומר אטום הייתי ועד אומר לא הייתי אטום, והנה בתנאי נסתפקו הגמ' בעד אומר תנאי כו' ובאנוסים היינו לא נכתבאר בגמ' וליכא למיפשט אונס מהנאי לא מצעי' לשיטת הסוברים בעד אומר תנאי נאמן אפי' כתב ידם יוצא ממקום אחר דתנאי לא היו רק פ' הדברים ודאי דאין ללמוד אונס מהנאי אלא אף לשיטת הסוברים בעד אומר תנאי מיידי בלתי כ"י יוצא ממ"מ ומטעם נאמן, ולפי' נראה לכאן דהיה בואמר אטום הייתי דנאמן נצטוו בכ"י נלענ"ד דיש להסתפק בזה כאשר אבאר.

עוד יס להסתפק בפי' אנוסים היינו אף הוא אמירטס אנוסים היינו אם נריכין להעיד כ"א על עבדו שביא אומר שהוא וחבירו ה' היו אנוסים או שג' שכל א' יעיד על עצמו שהוא היה אטום וסגי בזה.

ולבאורה היה נראה לפמ"ש המור"ם שיק לרמב"ח בלישנא קמא ברי דחוררים ומגידים ליהוי תרי ותרי כמו בעדים אחרים, ותי' דלרמב"ח כיון דחוררים ומגידים ליה כלל אק סהדי וכאלו לא הגידו כלל עדיין, ור"ה לזה מתוס' שלא תי' על קושיתם לרמב"ח ליהאמינא במיגו דאנוסים מ"י דהוי מיגו במקום איס והנה סברת המור"ם נראה דהוא בר ברתא חזקא פס שיטת המפורשים דמודעא היו דבריו נאמנים אפי' בכתב ידם יוצא ממקום אחר ופי' דהכא נמי כיון דמודעא ניתן לכתוב ע"כ יס ביד העדים לכתוב המודעא מותן הספר וכאלו לא הגידו עדיין כיון דיש בידם לבטל עדותן ואפשר דע"כ לא פליג ר"ר רק דאליבא דאמת כיון דבע"פ אינס נאמנים רק דנריכין לכתוב המודעא אבל לרמב"ח דס"ל חומ"ת ע"כ כ"ע מורו דלפי' הו' כאלו לא הגידו כלל.

אמנם לפענ"ד קשה לפ"י היכא דאמרי' אנוסים היינו מ"מ דהיינו שהיו רוצים ליקח ממזים, וכמ"ס רמב"ם

דליה דרי וגם אי הו' קטן ממש וטעין ברי גמור יל דליה ברי דלחן חזינא קטן כלום [ולשיטת רש"י נאמנ' ל"ל דטענו בסי' פ"א פד חייב] אמנם לשיטת הראב"ד דס' בפ"ב מה' בולע דטענו בסי' ע"א פד פטור משבועה וסובר דגדול האומ' איל אכא הו' ברי מקשה שפיר מאי דוחקי' לאוקמי' בראב"י לוקמי' בריבנ' ובשבועה פ"א וקמ"ל דאמר לי אכא הו' ברי דהו' רביתא גזלה אף אם נאמ' דהלכתא בראב"י א"ש כיון דהלכתא בראב"י מחילא מוקי' לה בסתם שבועה דהיינו שבועת' מצי' וזה דברי הראב"י מבוחרים שבי' אומר אני שה' מחלוקת בראב"י וריבנ', אך לפ"י יהי מוכח דהלכתא בראב"י מחלוקת מוקי' בשבועת' פ"א כנ"ל ופי' ע"ז שאין זה חתי' ואדריכא הדב פסוק ג"כ בראב"י וחזק היטב, ודע דיש לפקוק על מ"ס דקמ"י לראב"י אליבא דריבנ' אף דרשי שבתת טי' ה' יכולים לזרוח ולא בין היורשים רק ליורשי הנחבצ' זה הובע חובב בעצמו אף לפי' יל בפסוק דק"ל מאי מקשה בגמ' לר"ש הוי שבועת כו' מאי עבדי דלמא סמ"י בריבנ' דראב"י ומוקי ליה ולא בין היורשים למשע' יורשי מוטע ע"כ פי' הראב"י דברר ממש אף ריבנ' מודים וליכא למעוטי יורשים וחזק היטב.

דמכרם פ"ד מה' טוען ה"ו כ' אין מחויקין בנכסי קטן ואפי' הגדיל כיצד אכלה בפניו כשהי' קטן שנה אי' ופתיס אחר שהגדיל וטען אמה מכרת לי אמה נתת לי אין זה כלום עד שיאכל ג"ש אחר שהגדיל וכי' המ"ל דברי רבינו צ"ע דלמא ליי' לתלות הטעם משום א"מ בנכסי קטן ה"ל דקטן לאו בר מכירה הוא וע"י מ"ס ליישב, ולפי' נראה פשוט דהא כ' הרמב"ם פכ"ט מה"מ ה"ו פסוק מכן כ' פ"ו סה הורי רבתי ואני אומר שאפי' קטן שומר קרקע מנכסי אביו וכשנעשה בן כ' ולא מיה' נהקיימה בדי' בלוקח שארי רבא במחברו וכ"פ בש"ע ולפי' לא ידעתי מקום קושי' ודברי הרמב"ם מבוחרים דאי לא דאין מחויקין בנכסי קטן וזה טוען שקלא ממנו כשהי' קטן ואח"כ כשהגדיל היכא כיון שסתק ממילא נהקיים המכר והחוקה הו' דאי שקלא משה' צריך לומ' דאין מחויקין בנכסי קטן וא"כ אין ראי' כלל שקלא.

די אמת דלפי"מ שדקדק הסמ"ע מלי' הרמב"ם שבי' כיון שלקח המעות דדוקי' קבלת מעות, בעינן וא"כ עדיין קושי' המ"ל על צבא דאמה נתת לי אף לפמ"ש ה"מ הטעם שלמד הרמב"ם דין זה ממאי שאמרו במתקדשה למיאונין אי"כ אין חילוק בין חכר למתנה ולישנא דהרמב"ם שבי' כיון שלקח המעות יל דלרבותא נקט הכי דהיא דלעולם לא נתרצה במכר והא דלא חזר היכא דלמא לא הו' לו המעות אז להחזיר ללוקח ותו יל דלית במתנה דמסתמא אי לא עבד ליי' נייח כפשי' לא הו' נותן לו אף דהי' קטן משה' אמרי' מסתמא כיון דלא מחה בגדלות עדיין על דעתו הראשונה שומד אבל במכר דהו' הוא דאנסי' הו"ל דלעולם דעתו כל כמה שיטול למור יתור צו משה' השמיענו הרמב"ם דאפי' אי' למור עכ"פ יותר עדיף לומר כן דבזה דברי הרמב"ם בזה טוען אחי כפשי' ונציג על המ"ל שלא העיר בזה.

ועפ"י יס ליישב ג"כ קושי' הראב"ד על הרמב"ם שבי' דבגמ' מוכח דאף שלשה שנים אחר שהגדיל ל"מ וכו' הלכ"ל דסובר הרמב"ם דג"ש ודאי לא יניח לו אחר שהגדיל ולומר שלא ידע כלל ג"כ אין סברא דמסתמא כשהגדיל יודע לו הדבר רק שתי שנים מיח לו שגראה לו שעדיין לא החזיק עישה', ועל דבריו ק"ל דאם זה טונת רבא להוכיח מהא דאמר בנכסי קטן אפי' הגדיל מיל' לרמות זה לאין מורדין קרוב לנכסי קטן כיון שידוע שהי' של אביו למא לא נאמי דממה לו ואף שתי שנים לא יניח לו לאכול כמו דזה סברא פשוטה שלא יניח לו לאכול ג"ש בשלמא אי הו' אמרי' הטעם שלא ידע יס לדחוק כח"ס תוס' שם וגם בזה מתנגס הראב"ם שיק שם אבל לפמ"ש הלח"ת דמטעם דין מל' לרבא להוכיח זה אם זה הו' סברא פשוטה לרבא ליה צריך להוכיח מרי"פ ולי'.

החמדים צפוי בתשואות למה לא יהיו נאמנים לרמזים משום
דאין מעיר כיון דאמריו הכא דכחלים לגמל עדותה דהא
כאלו לא הגידו כלל איך למה יאה זה תעשה רשע כמה
שחממו מחמת אונם ממון נמא-אדכבא דאין כאלו דשקופ
כלל כיון דלא הגידו עדין וצירם להדיע לבד שחממו מחמת
אונם ואין כאלו עדות כשלאו אי אחריו אף דמז"מ אפי' קבי
עדות הראשון היו ג"כ בגדר עדות אינם מע"ר כיון שאומר
שחמם מיראת הפסד ממון אבל איך כיון דמז"מ לא היו הגדה
ראשונה כלל ואיך אינו בגלל עדות א"כ יהיו נאמנים
ואין לומר אם לא בלא לבד היו באים ליד הפסד ממון זה
לא ניתן להאמר כלל כיון דאין כאלו עדות ולא כוונו להאין
מן להגיל מחמתו , ומכש"כ לשקופ הסוכרים דמראה על
ממון מחמת יראת הפסד ממון פסוד מלשם וע"כ הכא
רשע משום איסור לא תענה וכ"מ בס' הפלאה ואם כן הכא
כיון דכחלים להיות חמדים ומצידם אין כאלו עדות פשוט
דאין כאלו רשעות אף לאיך פוסקים מ"מ כיון דצירם לבוא
לבד אין כאלו אפילו ברם הפסד ואם כן למה לא יהיו
נאמנים

ועפ"י היה נראה לי ליישב מאי דתמיה לי טובא בלי
הרמזים שכלאורה נראה שניה משנתו מלשון
הגמ' שז' אנוסים היינו נאמנים ולא ביאר שז"ל דוקא מחמת
נפשות , וסוים דברי הרמזים תמוהים יותר שז' אבל אמרו
פסולים היינו בעצירה או שומד לקחנו איך וקשה למה לא
כ' רבותא טפי דאפי' אמרו העדים מיראת הפסד ממון כמו
למשמע פשטא דלישנא אנוסים היינו מחמת ממון אבל שומד
לקחנו אינו בגדר אונם ולרמזים דריכים לדחוק דיראו או
לאנסו ותמוה למה לא פי' כפשוטו והיותר תמוה שצפירוס
המשניות ביאר להדיא אנוסים מחמת ממון היינו שז"ל יריאים
שלקח ממזכר , וכש"כ אם אומרים שומד לקחנו וכיון דשומד
לקחנו הוא כש"כ מאנוסים שחמא איך למה השמים בוצרו
הדין שאינו פשוט וכ' הדין הפשוט וידוע שלא העירו בזה
שפרש הרמזים ז"ל ורבינו הגדול כשיע שיה בלחל לשון
הרמזים וכ' להדיא כבא דנאמנים אכ' אומרים מ"מ וכתב
בס' כן אם אמרו אנוסים מימ איך אבל על הרמזים קשה
להבין דברותיו הקדושים

דבריו דמספיקא הייתי אומר דדברי הרמזים מדוקדקים
מאד דהנה להקשי' שכתבתי לעיל לשיטת
ההרמזים והיא שטת הרמזים במודעה דס"ל אפי' כיו יוני
ממק"ל נאמנים א"כ למה לא יהיו נאמנים לרמזים אנוסים
מימ כיון דצירם לחזור עדין לא הגידו , עיי' י"ל כיון דרבה
ס"ל כר"ל דבמודעה איך כמ"ש רבה לר"ל מודעה זאלמנה
היא ואיך צע"כ ס"ל דאפי' הכא דיכול לבטל עדותו אפי' זה
מה שהגיד כבר הוא בגדר עדות וע"כ הו' חז"מ כשאומר
צע"פ עדות על המודעה פ"כ לא ה' יכול להקשות לרמזים
כמו שהקשיתי דלדידי הו' חז"מ ומה שהגידו כבר הו' בגדר
עדות וע"כ לדין הכא שאומרים צע"פ אינם נאמנים כלל
לרמזים נה' דס"ל כשפך חז"מ מ"מ אף הגדה ראשונה
הא בגדר עדות וע"כ אם אומרים אנוסי מ"מ משוי נפשיהו
רשעים כיון דיש שם עדות על ההגדה ראשונה וע"כ איך
ולפ"י י"ל לפת"ש הר"ן בדיק חז"מ ר"ה שהקשו על שטרי
סמקדפין הא העדים פסולים ותו' כיון דק"ל כותבין שטר
ללוה אפי' שאין מלוה עמו ואפ"י דק"ל כר"ל וצ"ד דוקא
שטר אקנייתא ואז אין כאלו מוקדם מימ מאן דלא גמר כר"ל
לאו רשע הוא [ואף דבזמן המשנה לא הו' פלוגתא דאביי
ור"א אפי' מצינ לתימר דעיי' וכן צ"ל לאביי דלדידי צע"כ
דתיירי בלופן דהו' מוקדם לכ"ע ואפי' מצינ לתימר דעיי' .

ואמנם יש עוד ליישב לפימ"ש הכוס' לקמן כיון דר"ס י"ל
זו בזה בפ"ע ומעידה למה לא מגבי ב"י נמא
זו בזה בפ"ע ותו' דשם אינם באים להוציאם מחוקה משא"כ
כאלו בפסול' ובאנוסי מ"מ ל"ס לאוקמי אמוקה דהא לא פסלי
לכו כלל עיי' והנה לרמזים דס"ל לפי הו"א זו דאפי' אי
אמריו צטטר חז"מ אפי' איך לומר קטטס היינו מושם
חוקה י"ל היה עדים אמרים א"כ דמ"ש בין עדים אמרים
לאותן עדים כות דמז"מ ואפי' איך וסוף דלרמזים אנוסים
דמז"מ

וחזיר בטמא אלו נפסל נכד שדכר והא"ר לרוב פס', והא
חז"ל דאלי' דאין סברא שמונה דייכ והא דאלי' דרס"ל לטפ"ד
חסי מצינה רק דאמר ר"ל וא"כ קשה דלמא לא יצא סא
דר"ל , אך רבא למיטתו א"ש דלדידי הו' ס' שמונה אף
דיכול לבטל עדותו אפי' הו' בגדר הגדה דמז"מ א"כ לומר
מודעה הו' דבריו איך לדידי שטר משימים עמם רשעים
דנה דעיי' וס"ל דמז"מ מ"מ כבר עכר בהגדה ראשון
על לא תענה גומ' לרבה דעיי' כדמז' דר"ל וס"ל א"כ
דסיכא דמז"מ אין גל בהגדה שם מודעה זו א"כ צטטר כלל
לרבה לומר שטעו והמירא סברא מודעה לומר כאלו שטעו
לבטל מודעה אין סם עדות פליהם אפ"י כדמז' דר"ל אפי'
מצינ למימר דלא ידעו הא דר"ל ע"כ קאמר רבא דאפי'
דבאנוסי מ"מ א"כ דאפי' לא ידעו הא דר"ל אפי' שטט
נפשיהו דמז"מ משא"כ לדין דק"ל כמז' דר"ל דמז"מ א"כ
דבריו נאמנים אפי' צע"כ יוצא ממק"ל כמ"ס הרמזים וסוף
דזה סברא אמונים דהיכא דכחלים לבטל עדותו אין וסם
עודה על הגדה ראשונה רק דבאמנ' אפי' לבטל עדותו משום
דעדים הנאמנים ע"כ מ' אפ"י י"ל והעדים לא ידעו הא
דר"ל והיו י"ל דבשטר חז"מ וסוף דכחלים לבטל עדותם
אין כאלו עדות וליה רשעים ע"כ כ' הרמזים דדוקא בלשון
שומד לקחנו דאז דאזי משוי נפשיהו רשעים בלקיטת
שומד אבל באנוסים מ"מ סתם דהיינו שז"ל יריאים סן הפסד
ממון י"ל דל"מ נפשיהו רשעים ד"ל דעיי' דר"ל וס"ל כ'
הרמזים סתם אנוסים היינו נאמנים וי"ל אפי' אנוסים מימ
[היי' אפשר לומר דע"כ הא דר"ל הא דצ"ד הגלוי ודחוק אבל
דא"כ איך אפשר לדון על השטר הא כל עדים יכולי לומר
סברנו שיוכל לומר ולהגיד וע"כ אין עדותם פלוס תראה
דה פשוט דבלא אונם אינם דלא תחמא שטר אבל באמנ'ם
אנוסי י"ס להם מינו שפיר מצינ לתימר דלישנ' בזה א"כ
מז"מ ורבה צטטר לשון הרמזים צדן הג"ל פ"י וכן א"כ
אומרים אמנה הו' דבריו איך שהמער על אמנה במשך
עדות שטר נראה דשינה לשון הגמ' אפ"י לא תחמא משום
דקשי' לי דלמא לא ידעו הא לזה פי' הרמזים כן דאמנ'ם
ליה דאז צע"כיהם כאלו העירו עדות שטר ועיי' כדמז' דר"ל
לייבב לשון הרמזים שז"ל נכון ומדוק כדכר תמיד בלשון
האז לולי שרבותינו לא פירשו כן וקשה להמא דר"ל וצ"ד
עיון וציקור בספרי חפרשי הרמזים ז"ל והנה למה שאכחתי
דלרמזים אף דיכולי לחזור ולהגיד אפי' הו' על ההגדה
שם עדות א"כ דברי קושית המכחל"ש לרבותי' נמא דהו'
הרי ודארי ומה יהיו נאמנים לגמרי .

נ"ל דהא דאמריו דתרי ותרי מהגי תפיסה לאו דבר
ברור הוא רק דהקוס' ובראש האכינו כן מתירי'ם
דמגי אוקי תרי להדי תרי ולענין מה איך עיי' צ"ל דתפיסה
מהו וכמו שפי' רש"י ועיי' צביי סו' מיו שהביא צטט חז"ל
להרשב"א דהא דתפיסה מהגי הוא משום תריות' הו' סד"ל
אבל אי הו' סד"ר ומדאורייתא מוקמי' אחוקה בלחמ' ל"מ
תפיסה עיי' בזה בספרי הרשב"א , ולפ"י ל"ק לרמזים בלישנא
קמא ד"ל דהו' ס"ל בתריות' ל"מ תפיסה וע"כ קאמר שפיר
דנאמנים כיון דהשטר בטל לגמרי כיון דאפי' תפס ל"מ ואין
לומר לפ"י תיקשי על הבריתא לפי הו"א זו קושית הגמ'
ומגבין צי' , הנה מלבד דאין זה קוש' כי' דר"ל דאלימא
לרבה לאקשוי מד"ל דמוכח דלא מהמני כלל כיון דאינם
חז"מ

ואמנם יש עוד ליישב לפימ"ש הכוס' לקמן כיון דר"ס י"ל
זו בזה בפ"ע ומעידה למה לא מגבי ב"י נמא
זו בזה בפ"ע ותו' דשם אינם באים להוציאם מחוקה משא"כ
כאלו בפסול' ובאנוסי מ"מ ל"ס לאוקמי אמוקה דהא לא פסלי
לכו כלל עיי' והנה לרמזים דס"ל לפי הו"א זו דאפי' אי
אמריו צטטר חז"מ אפי' איך לומר קטטס היינו מושם
חוקה י"ל היה עדים אמרים א"כ דמ"ש בין עדים אמרים
לאותן עדים כות דמז"מ ואפי' איך וסוף דלרמזים אנוסים
דמז"מ

לפ"י אף אנו נאמר למה לא יהיו נאמנים אנוסים
מימ משום דאין אדם מעיר הא יכולים לומר
דעיי' בזה שלא הו' ידעו דעדים הנאמנים עיי' כמי
שחקרו עדותו צב"ד וכיון שיכולים להיות חז"מ לפי טעוהם
עדין לא הגידו כלל [ועיי' ברמזים שז' אם ראו אותו קוטר

מבטי

[illegible]

加

הכל ג"כ כיון דכלל מינו אינו לומר שאינו זוכה וכמיש
הרמב"ם להדי' רק משום מינו נאמן וכאן ליש מינו כיון
דחזיא שמשקר במאי שהיה אומר אמונה ורבי' ית' ל' וז'
מסוג' דכ"ב אין שטר' מעלי' כו' לי' שכת' קום' שם בעין
סברה זו כיון שמשקר מחילה אין לו מינו וכאן מיל דכ"ע מוח'
כיון דעדיין משקר ליש מינו ולפי' י"ל קושי' מור"ם הג"ל
ד"ל לשיטת רמב"ם דחוי'ם הם אומרים דאין זוכרין העדות
ודאי נאמנים דהא הרמב"ם ג' הטעם משום הכי אינו כרי'
ימ"ח לומר שאינם זוכרים דאי' כאלו אמרו אנוסים וכיון
דאין חיי'ם אינו אכל לרמב"ם ודאי נאמנים והנה מלך הכי'
י"ל דל"ש א"ם שזכרים העדות ואדרבא משפחה הפוסקים
עליו' לשאל' ל'ם אם זוכרים העדות רק דאפי' אינו לומר
שאינם זוכרים ככ"י ימ"ח משום דכאו חיי'ם מה שאומרים
לכסל' הספר ולפי' י"ל היכא שאומרים אנוסים מ"י דאגס
בזקקה משקרים רק דאי' חריות וק"ל זו בלא בפני' ומעידה
וא"כ נהי' במאי שאומרים אנוסים אי חריות מ"י מה שכלל
בעדות אנוסים שאינם זוכרים כלל מהלואה שפיר אי' עדות
ומש"ה נאמנים ואף דרבא מיל' דכ"ב דלאחר' עדות כגון הכא
אי' עדות מוכחשת ע"ש מ"י ל"ק על רמב"ם בלישנא קמא
כיון דר"ב סובר דאף לאותו עדות נאמנים במאי דלא אי'
מוכקס' :

והנה שיטת הרמב"ם י"ל קושי' תוס' מה שהניחו ב"ע
דמוכח מהבא אליבא דרבנן אמרי' דנאמנים לומר
קטנים ומוכח דאמרי' מינו במ"ח ובכ"ב אבנ' ל' וי"ל
בצירוף קושי' תוס' על רש"י שפי' דמיירי דהלוה מודה ובכ"ב
מוכח חר' שם דלא מיירי במוכח ליה ולפ"י ד"ל כך
דש"י היה מוכרח כאן לפרש דמיירי במוכח ליה דהי' קשה
לרש"י קו' תוס' איך נאמנים אליבא דרבנן לומר קטנים הא
אי' מינו במ"ח והנה לפי' ס' רמב"ם י"ל דחזיא מאי שאומרי'
קטנים אי'ם להאמין אותם מכא' מנו דהא אי' מחילתו בפסלות
ובפרט לפמ"ש תוס' לעיל דהיכא דח"מ חו' לא מהימנין
להזכירו ובע"כ הטעם כמו שפי' לעיל כיון דאין עליהם שם
עדות רק משום מינו באים להאמין דבריהם לא מהימנין להו'
וכשנשנת הראיה והר"ן הג"ל אינו לפי' גם בקטנים קשה הא
אין עליהם שם עדות במאי שאומרים שחתמו בקטנות וכמיש
תוס' דלרבנן אפי' מלוה ע"פ לא היו ודפי' כ"ל דאין מאמיני'
להם רק במה שאומרים שלא חתמו בגדלות ולפי' מחילא
מיושב קושי' תוס' שהקשו דהיו מינו במ"ח דבאמת אן
אומרים דלא הי' בקטנות משום חזקה רק דנאמנים להם
משום מינו מה שכלל בדבריהם שאינם זוכרים מגדלות כלל
ומחילא הספר בטל דהיו כחרי'ם וכשיטת הרמב"ם , וא"ל
כיון דאין מאמינים אותם שנעשה בקטנות משום חזקה ומשדי'
אחוס למשקרים אי'ם לסלקי דבור' לגמרי כמו גבי אמונה
הא ליחא דבשלמא גבי אמונה בע"כ משקרים כיון ושפיר
אין להאמין להם לגמרי ככל מה שאומרים ומש"ל אכל הכא
בקטנים י"ל דמה שאומרים שחתמו בקטנות אומרים דדמי'
ועי' באו"ת שז' לפי מאי דק"ל קטן נאמן להעיד בגדלו
בקיום שטרות דרבנן וכתבו הפוסקים דוקא כ"י אכ"ז שרגיל
בו אכל אחר לא וכו' באו"ת ש"ס להסתפק היכא שאומר
שראה אחר חתם בקטנותו ולא בא להעיד מחמת הכרתו אם
נאמן או לא והעלה למעשה קשה הד' למלק כיון שלא
זכר בפוסקים ואף דל"ש ל"י שמשקר דהא קטן נאמן בקיום
שטרות דרבנן אפי' אין להאמין לו מה שאומר שראה בקטנות
כיון דקטן לאו בר דיעה הוא י"ל שאומר דדמי' אינו י"ל
כאן דבאמת אין אנו מאמינים שחתמו בקטנות משום חזקה
ואפי' הכי ל"ש למשקרים דלאו אומרים שאין זוכרין מגדלות
וכיון דנאמנים להם שאינם זוכרים כלל מחילא הו' כחרי'ם
ובטל הקיום וחזק :

אך לפי' קשה לר"מ נהי' דסובר מודה בש"ס אצל היינו
כיון דהספר מקיים וזא' לפסלו בפעטת אחרות לא
מהימנין ל"י וכמיש תוס' דקיום שטרות מודבנן מ"י כאן
ל"י

הא דקאמר ר' אבהו כשרולא דהעדים כו' אומרים כן ותי' תוס' שפיר
ועם ז' י"ל קושי' תוס' שהקשה למה לא הקשו תוס' ארישא
דקאמר ר' אבהו דכשיחא דקתני ככ"י ימ"ח א"י ובע"כ דא"ם
הקאמר ית' חזקה אי'ם דא"י לגמרי ולפמ"ש ימ"ח דמוכחי'
דכרי'ם לא הו"ם להקשות דהיו חזקין למימר א"ם דהעדים
היו אומרים כן אם היו לפנינו ובמחני' ל"ש א"ם דהא העדי'
לפנינו אומרים שהם אנוסים להכי מקשה מדאמרינן לקמן
פרי' ותרי' גיגא וקשה קושי' תוס' למה לא חזקין כ' ובע"כ
ל"ל בתקנת' ומוכח מזה דל"ם הוא בפשוט דהספר כשר
נקשו תוס' שפיר דבמחני' ש"ך ג"כ א"ם דהספר כשר והיו
מינו בתקום א"ם וחזק :

ולפי' הדרי קושי' הסורמ"ם הג"ל לדוכת' על רמב"ם
למה לא נחא א"ם ואמאי יהו' נאמנים לומר
אנוסים מחמת נפשות דהא א"ם דהספר הוא כשר ולא ש"ך
כ"י כ"ל לחלק דכיון דחזקין ומגידים ל"א א"ם , ולכאורה
י"ל ג"כ דלרמב"ם אמרי' ג"כ א"ם דאלי'ם קשה דקטנים היינו
למה לא יהיו נאמנים דמיש תוס' משום חזקה קשה הדבר
קאמר ל"ש היינו זו דמי'ם זכ' לא עדי' עדים מכל' התקנות
שבפולס בשלמא לקמן קאמר הגמ' שפיר בקטנים חזקה לפי
מאי דק"ל דאין חזקין ומגידים רק משום מינו
יהיו נאמנים קאמר הגמ' דהיו במ"ח ולא מהימני' במינו
אכל' דהיו זו קשה מ"י'ם לא נאמין לעדים נגד חזקה בשלמא
א"ם אמרינן א"ם לרמב"ם י"ל אוקי' חרי' להדי' חרי' ואוקי'
אחרי' דאין העדים חותמים עי' במורמ"ם סוף הסוגי' שז'
ק"ל ק' או ד"ל דאף דח"מ אי אפשר להאמינם במה
שאומרים שחתמו כשהיו קטנים בחור' עדות דהא הו' מחילתו
בפסלות ואין להאמינם רק מה שאומרים שלא חתמו בגדלות
וא"כ נהי' ד"ל על עצמו יכול להעיד כן אכל' על הש"י מזה
ידע שלא חתם בגדלות רק שיוודע בקטנותו שחתם עמו וזה
אין בגדר עדות וא"כ הו' חרי' וחד דא"ם על כל אחד שלא
חתם בקטנותו ובעי' שהניח ה"ך בשם הירושלמי הם אומרים
אין זה כ"י ואמרי' אומרים כ"י ע"ש אכל' כלל א"ם קשה
למה לא יהיו נאמנים וא"כ הדרי קו' מורמ"ם לדוכת' למחזיקי'
נאמנים אנוסים מ"י :

ונראה ליכא ע"פ מה שפסק הרמב"ם דא"ם העדים
אינם זוכרים העדות אף שאומרים כ"י זה ליה
עדות והיו כחרי'ם ע"ש והקשה הראב"ד עליו דגדולה מאו'
אמרו דאף אם אומרים אמונה אינם נאמנים וכו' ה"ך דבאמונה
טעם אחר הוא משום עולה ולכאורה קשה דל' אמירה מה
שאומרים אמונה מ"י יהיו נאמנים במה שאומרים שאינם
זוכרים מהלואה , וי"ל כיון דהיו עולה ולא מהימנין להו'
במאי שאומרים אמונה מסלקין אמירתם לגמרי וכמו דשחקי'
ומגדלי' מ"ל דברים אלו באו"ת , ואני' אמרתי עוד הגלן
לסבר' זו לפי מה שאמרתי ליכא קושי' תוס' שהקשו לרבא
ימא פ"ד ואמרתי בשלמא ה"ם דנאמן במאי שאומר שפלוני
רבע בקורת עדות וא"כ כיון שיש קאן עדות ברור שפלוני
רבע רק דנימא דהעדות בטל משום שאמר דבעני' לרצוני
ופי' אנו בגדר עדות דאדם קרוב אכל' עצמו אי'ם מהי'ם
לכסל' עדות גמור משום אמירתו שאומר דבעני' לרצוני ואין
לומר כיון דחזקין שרגל'ם לשקר במאי שאומר רבעוני לרצוני
אי'ם דלמא כל מה שאומר שקר רק משום שרגל'ם לשקר לרצוני
מש"ה כיד שקר בכל העדות הא ליכא דלא נחשו ישראל'
לשקר בדבר הטוב לעדות ואף שמשקר במאי שאומר לרצוני
הי' כמו שמשקר בדברים בטלים בשלמא חז' לבי' כיון דאין
עלי' שם עדות לגבי עצמו אכל' כאן דבאמת הי' חיי'ם ולא
הי' עדות כלל אף שאומר שהיה אנוס מ"י דק' אם אומ'
מ"י מהימני' למשום מינו אכל' אם אומר שהי' אנוס מ"י אי'ם חזקין
שרצנו לשקר אי'ם איך נוכל להאמין אנוס מ"י במינו דהי' אומר
אין זכ"י דהא בע"כ היה רוצה לשקר ולומר אנוס מ"י משום
טעם ירי'ה מה שהיה ואין לו מינו כלל ומחילא א"ם ה"ם

לשם זה רבין דמהמינין לא שאינם זוכרים הכלואה איכ
אין כאלו קיום כלל כיון דעל מנה שבשער הם מעידים, וקושי
זו קשה ביכ בה"ט דקאמר הגמ' בשלחא קטנים כדר"ל
קשה ביכ דמ"ח קיום ל"ה, אך בה"ט זו י"ל דלמא רימ
ורבן סברי כרבי דעל כ"י הם מעידים ואין צריכין לזכור
העדות כלל וא"ל דאיכ הדרי הקושי לדוכתי לרבנן דהוי
מביח ו"א חמא דאין להקשות מהו"א זו על האצט"י דשם
דקאי על המסקנא, וזו דקושי חוס' בע"כ ל"ה למאן דאית
לי' אלימא סהדי דלרדי' לק"מ ד"ל אלימא סהדי אף נגד
חוקה רק קשי' אליבא דהלכתא לר"נ דלית לי' אלימא ואיכ
ל"ק בה"ט זו דס"ל אלימא סהדי ואף נגד חוקה נאמנים רק
אליבא דלמא. קשה שפיר כיון דק"ל כר"נ ו"א אלימא סהדי
קשה שפיר אליבא דמאן אולא פלוגתייהו דר"מ ורבנן אי
אליבא דרבי דס"ל על כ"י הם מעידים ו"כ שיהיו זוכרין קשה
תפשוט אליבא דרבנן דאמרי' מב"ח דל"ש תי' ה"ל כיון
דל"כ שיה' זוכרין ואי אליבא דרבנן דעל מנה שבשער הן מעידין
ומש"ה ל"ה מב"ח דאין מאמינים להם רק שאינם זוכרין
קשה לר"מ כנ"ל נהי דסביר מב"ח אל"ל מ"מ ליהמני מב"ח
דאית זוכרין כמו לרבנן ע"כ פי' רש"י דמייירי שהלכה מורה
שכ"י רק שטוען פרוש וכחמשת מפשטות לשונו ו"כ הגי' ד
דמייירי שהלכה טוען פרוש לשיטת רש"י ו"ל שפיר דכ"ס סברי
בהלכתא דעל מנה שבשער מעידים ו"ה לרבנן מב"ח כנ"ל
דמהמינין שאינם זוכרין כיון דצריכין להדחות דכלא עדותם
הי' הלוה נאמן לומר פרוש במבו דמוזיק ונהי דלא הי'
נאמנים לומר קטנים הי' דלגבי הלוה הי' מב"ח כיון
דהוא הי' גדול אס כן בע"כ משקר במאי שאומר
קטנים הי' ו"ש דאומר' בדדמי וזו לא תהמינין לי'
במבו כנ"ל דהא מ"מ פרוש הי' נאמן וע"כ צריכין לעדות העדים
ומהמינין לא שאינם זוכרים ור"מ סובר מב"ח אל"ל ואין
נאמן הלוה לומר פרוש וזו אין מבו להעדים אבל וזלת
הדאות הלוה הי' העדים נאמנים משום דל"ה קיום וכ"ז
לדין דל"ל אלימא סהדי מוכרח לומר דמייירי בהדאות לזה
מכא הממ"כ אבל ר"י שם דאית לי' אלימא סהדי שפיר י"ל
דמייירי בלא הדאות לזה ופלוגתייהו אזלי אליבא דרבי
דאית לי' ע"כ כ"י הם מעידים ו"כ זוכרין מש"ה לר"מ הי'
שפיר קיום כיון דאומרים כ"י הוא ולי' במבו דמב"ח אל"ל
ולרבנן ל"ל וא"ל כנ"ל דהוי מב"ח ו"א דר"י אית לי' אלימא
סהדי ואלימא אף נגד חוקה ומה גם דאליבא דלמא מסקי'
שם דל"ה ר"י מעולם איכ אין זה דומק כלל בה"ט דשם לומר
דפלוגתייהו אולא אליבא דרבי אף דהי' שלא אליבא דהלכתא
אבל כאל' אליבא דלמא הוכרח רש"י לומר דמייירי במורה לזה
ואזק

לומר ומהמינין

ובזה י"ל קושי' חוס' שהקשו למה לא קאמר רבא לעולם
דקאמרי' עדים ומשום מב"ח אל"ל ד"ל בה"ט זו
דל"ה ידע דלמנה הוי עולה ושייך אלאמרי' רק מש"ה איכ
בכ"י יממ"א משום דהוי חו"מ כמו אנוס' מי' איכ באין
כ"י יממ"א גיה דאין להאמינם אמנה כיון שאז"ל מ"מ קיום
ל"ה כון שאומרים תכ"ד שאינם זוכרים מהלואה וכיון דעיקר
הבדלה כ"י הוא זה היינו שיודעים מהלואה וכן"ש
הרמב"ם ולולי זאת אינם צגדר עדות א"כ לו יהי' שחזרים
הב"ד מהלואה וכיון שאומרים תכ"ד שאינם זוכרים ממילא
הו' כחמשים ולא הי' קיום כלל מש"ה צריך לאוקמי דמייירי
דקאמר לזה וחיבך שאומר ומב"ח אמרי' מסתמא זוכרין
העדים וזב ל"מ לומר אמנה אבל אליבא דלמא דהוי עולה
ומסקלי' דבורס לגמרי שפיר הוי קיום וזק :

אך לפי סגרא זו הדרי' קושי' מורמ"ש הג"ל לדוכתי'
לרמב"ם למה לא יהי' פאנוסים מ"מ תרומ' וא"ל כנ"ל
משום דאין זוכרין דלגבי זה מהמינין לא כיון דזו
באה בפ"ע ומעידה איכ קשה דקאמי' היינו נמי יהיו
נאמנים וא"ל כס' חוס' משום חוקה ז"ל דלפ"ס זו נאמא
באמת דלא הי' קטנים כיון דע"ז אינם עדים דהי' תמלחו

1234567 n"m

בפסלות וימא דמאי שאומרים קטנים אומרים כדדש רב
שאין זוכרין מהלואה בגדלות וממילא השטר צל תפ"כ
ז"ל לפ"ס זו דמחני' אחי כרבי דס"ל על כ"י הם מעידים
ול"כ זוכרין. איכ הדרי הקושי' לדוכתי' באנוסים ז"ל לזה
ל"ה הרומ' דנימא א"ס ו"ל כס' מורמ"ש דלרמב"ם ל"ה א"ס
אך לפי"ז קשה הדרימא לרמב"ם דעדים אמרי' א"ל בכ"י
יממ"א וק' למה א"ל כיון דל"ה א"ס ו"ל באמת הי' רבא
יכול להקשות מב"ח זו רק דעדיפא מיני' טריך ער"ל דהי'
דבר מקובל אלס :

אמנם נ"ל דא"ל לזה ד"ל ודאי מה שהעדים בעלמא
אין יכולים לחזור דהייט קטנים לא אנוסים ת"כ
נגד זה אמרי' שפיר א"ס דע"ז נגמר הבדס' דמחממאס פל
השטר אבל באנוסים מ"מ סיכולים לחזור מהפדות ע"ז ל"ס
א"ס דלמה נאמא א"ס אדרבא הו' העדים לא הניחו עדיון פל
ענין זה ו"א א"ס לרמב"ם דכחו דלוקי' מהני' באנוסי' מ"מ
ה"ל הדרימא מייירי ג"כ במ"מ ע"כ שייך שפיר א"ס וזה יסד
בסגרא, ולפ"ז הדרי קושי' מוכרח'ם לדוכתי' מאי מקאס
לרמב"ם דנימא מבו באנוסים מ"מ וקטנים הו' הי' מ"מ
במקום א"ס דלגבי קטנים ואנוסים שייך שפיר א"ס ו"ל
כמ"ס לעיל דלרמב"ם כיון דהם הי' ג"כ עדים [אך במ"מ
לימא זה כיון דא"ל מעיר ל"ה בגדר עדות] והי' הרומ'
אמרי' שפיר מבו או אפשר דקושי' חוס' דאס יהיו נאמנים
במבו תו ל"ס א"ס כיון דיכולים לחזור ממחמא המבו וצריך ל'י
עיון עדיון בכל זה :

ועוד י"ל קושי' המפורשים דלמה לא הקשו החוס' על הג"מ
גופי' כ"ל ד"ל זה ודאי אסקי' אדעתה' כיון דלא נהקיים
השטר עדיון לא שייך לומר א"ס וכיון דמד' שנהקיים העדיון
עדים שהיו אנוסים ע"כ ל"ה כלל א"ס כיון דמעולם לא
נחמוק השטר בכשרות רק תיכף שנהקיים העדיון עדים שהיו
אנוסי' ע"כ ל"ה א"ס ושפיר נאמנים העדים משא"כ ה"ל
דהוי חו"מ ולא מהמיני' בתורת עדות רק שם לכס מ"מ ע"ז
הקשו חוס' שפיר מהי' ליהמני במבו אדרב' נימא א"ס ואין כאל'
מבו כלל דהא ודאי סברת א"ס עדיך ממבו ור"י ממבו להו"י וצ"ז
הוכרחו להר"ך דאפי' כיון דמחמ"ה הצריכו קיום אין ע"ז שם קיום
וע"כ נאמנים במבו ו"ל א"ס אבל היכא שהוא כבד מקיים
או שכ"י יממ"א שפיר אמרי' א"ס כיון דכלא בגדותם הי'
שטר מעלי' כמו כל השטרות וע"כ ממילא הוי כמו כל
השטרות. לכן לא מהמני' העדים במבו, וע"כ תי' ה"ס' לקמן
שפיר דמבו במקום עדי' ל"ה אף דלא אסקי' אדעתה' דלמ"מ
ומיושב קושי' הגאון הפללה ז"ל :

וריישב קושי' המרמ"ש למה לא תי' חוס' עמ"ש לרמב"ם
ליהמן במבו דאיכ אמרו תי' עי' מה שתי'
ומה שכתבנו לעיל עי' היטב, וי"ל דיש לדקדק במוס' שפי'
דליהמני קטנים ואנוסי' מ"מ והי' הקושי' על תרומייהו וסיימו
דהא ברישא דאיכא מבו נאמנים לומר מ"מ וקשה למה לא
סיימו כמו שהתחילו להקשות והו"ל לתימר כמו ברישא
דנאמנים לומר קטנים ואנוסים מ"מ, ע"כ נ"ל ד"ל ה"ל
דתיירט חוס' כיון דמחמ"ס הצריכו קיום ל"ה קיום סיימו
דמש"ה ל"ה א"ס וממיל' יש כאל' עדים דהו' אנוסים כיון
דל"ה א"ס ל"ש לומר דהוי חו"מ דעדין לא אמתוק ה"ההם
הראשונה וע"כ לא בשביל המבו לחוד ל"ה א"ס דכ"ז שאין
לגו עדים שהי' אנוסים ראוי לומר א"ס דל"ה אנוסים ולכפול
המבו רק דהכא ל"ה קיום ותיכף יש להם מבו והי' עדים
דהי' אנוסים ע"כ ל"ה א"ס והנה לרמב"ם בלישנא קמא
דמוקי' מתני' במ"מ וכיון דא"ל מע"ז ו"ל עדים ע"ז לא
נשאר רק המבו לחוד ואמרי' א"ס הדרי קושי' חוס' לדוכתי'
אמנם אין זה קושי' כ"כ לרמב"ם בל"ק דהא רבא ור"מ ס"ל
דאמרי' מ"מ א"סי' במ"מ במ"מ כ"כ רק דקושי' החוס' הו'
לדין דק"ל דל"ה מב"ח וע"כ אהי' קושי' חוס' על כנ"ל
לרמב"ם בל"ק ליהמני אנוסים מ"מ במבו מ"מ וליכא למחזי'
דהוי מ"מ במ"מ ע"ז הביאו ר"י דהרי מהמיני' באין כ"י יממ"א
אנוסי' מ"מ ו"ל דהוי במ"מ מוכח דס"ל דאמרי' מ"מ במ"מ
וע"כ

מהמני ומי' הגמי כדריה וכו' לתוך דקושת תוס' הוא דעלין
מה תי' ליל יהיה נאמן במינו ודקדק כן מלשון תוס' שכת'
בקושתים ומי' ב' דמשמע דהקושי' הוא עדיין , ולענין
עדיין קשה מאי תלי הגמי' כדריה דהא קשה כדמקשה בעלמא
אטו משום דר' פלוני כיפי כלי ליה , ולפי' רש"י אחי שפיר
דמיירי בלזה מודה רק שטוען פרוצ ועי' יס סברא פשוטה
דליה מינו משום שערך דימי' עי' טוב ליל לעדים רק
עי' קשה קושי' תוס' דה"ט פליגא בלזה גופי' , ונראה עי'ע
פירש"י שהניחו תוס' דה"ט דלכ"ל משום דקיום שטרות
דרכן ודוקא כי טעין מזויף אבל במינו דמזויף אי' ולכאורה
דברים אלו סתומים ואינם מובנים כלל דס"ס עכשיו דהאמינו
חכמים לומר מזויף אי' הוא מינו דמזויף מינו מעליא ואיך
אפשר שלא להאמינו ומאי סברא יס בזה ולומר דהוי מינו
דלי' חדא דהא קי"ל דאמרי' מינו דלי' עי' ש"ך בחי'מ
ומי' תוס' לעיל דאי' במינו דמי' דלי' כי ה"ך דעיקר
כתי' השני גם אין הלשון סובל דטעמא יהיה משום דלי'ש
דאי' לא הארכו לומר דקיום שטרות דרכן הא גם אם הוא
דאורייתא מי' י"ל דהוי ליש :

ע"ב נראה ד"ל כיון דק"ש מדרבנן וה"ס שהקינו חכמים
שנריך לקיום משום חשש זיוף מאינשי דלא מעלי
מי' עכשיו שכבר תקנו שנריך לקיום ודאי דהוי דבר זר
ורחוק לחוש לזיוף דמאי אהגי לרמאי ברמיות' כיון שיהיה
נריך לקיום וא"ל אי' למה יהיה נאמן לומר מזויף דזה הוא
באמת רק תקי'ם דאלו לא היה נאמן לטעון דמזויף היה בזה
חששא בגמרא מדרבנן ועי' אי' חשש במינו דעכשיו בלחמ
הוי מלתא דלי'ש כלל וכלל מעתה לפי ס' זו אטו מחזיקין
כל שטר שדאי' אינו מזויף רק דאעפ"י נריך קיום דלולי
זאת היה חשש זיוף אבל עכשיו אין חשש זיוף , מעתה
היה אפ"ל דהיט דר"מ ג"כ דאין העדים נאמנים משום
דהוי מינו דלי'ש אך באמת ז"ל דאלו היו אומרים אין זה
כ"י ויהיו נאמנים עי' בתורת עדים מה"ת לא יוכלו לטעון
אף דהוי ליש בשלמא לגבי דבעי' ש"ך לומר דאי' לטעון
מלתא דלי'ש דיהיה מוסק לשקרן אבל לגבי עדים ליש זה
יש לעי' בזה עי' סדרת התוס' דב' ליש מינו רק הכא
הוי מינו דאי' בפי' שחיק ובה י"ל דע"א אינו טוען בדרון
דבר שהוא ליש אך מלבד זאת קשה דהא קטנים או אנוס'
מי' בוי ג"כ ליש אי' הדרי הקושי' לדוכתי' ואפ"ל דמשי'ם
הוכרח רש"י לפרש טעם אחר ופי' דמיירי בלזה מודה רק
שאומר פרוצ ודוק :

אך אפשר ליישב דעת רש"י לנכון עי' דתוס' שתי'
כיון דהגריט קיום הכא ל"ה קיום , ולפי' י"ל
דסברת תוס' לא ש"ך רק אם ימא דאף עכשיו דהאמינו
חכמים לומר מזויף הוי חשש זיוף חששא בגמרא ששאי' לפי'
סברא הכ"ל דמוכח דעכשיו ל"ה חששא כלל שפיר י"ל דהוי
מינו במא"ס לפמ"ש דמוכח מתוס' דכוונתם הוא הו"א
ועדיין אינו מקיים ליש אי' , וזה נכון אם ימא דחששא
דמזויף הוי באמת חששא אבל לפי הסברא הכ"ל דעכשיו ל"ה
חששא כלל עי' שפיר אמרינן אי' אף קודם שנתקיים ועי'
הוי מינו במקום אי' ולפי' אי' תי' הגמי' כדריה דלרי'ה
מוכח דחששא דמזויף לא הוי חששא כלל וי"ל דזה נלמד
ממשמעות דברי ר"ה שאמר אל"ל בזה דקדק דעיקר הטעם
הוא משום דקיום גופי' ל"ה רק משום חששא בעלמא כפי'
רש"י דלולי זאת הו"ל לומר מדש"י אי' לטעון עליו וכיון
שכן אי' דאינם נאמנים לפסלו דהוי מינו . במא"ס וא"ש
תי' הגמי' כדריה ודוק :

ולפי'ן יש ליישב קושי' התוס' שהקשו על ר"י דאמר
גטוי' גטוי' כו' דלמא ס' כרבנן משום אלימא
סהדי ומי' דחוק דהא נראה פשוט ד"ל אלימ' סהדי ולפמ"ש
אי' כיון דלרי'ה דעי' ס"ל דחששא דמזויף ל"ה חששא כלל
נבחר תי' התוס' ואמרי' אי' אף דאינו מקיים וכיון דאמרי'
אי' ממילא הוי העדים חוזרים ומבידים ואין על דבריהם
שם עדות ועי' ממילא ליש לומר אלימא סהדי לארועי
שטרא

ועי' האר"י להביא ראי' דוקא מאנוס' מ"מ ולא מקטנים
דגמי' קטני' י"ל דאינו או עדי' ועי' מהני המנו דלא
לימא אי' ואינו הוי סהדי דהוי קטני' אבל מאנוס' מ"מ
קשה שפיר ומיושב קושת המרמי' ועי' היטב כי לע"ד נראה
נכון ומדוקדק מאוד :

ובזה י"ל מאי שהקשה בס' הפלאה על רבא כיון דכל"ק
הוי סבר דנאמני' אנוס' מ"מ במנו ועי' לא הקשה
רבא כלום א"כ לוקמי מתני' בין מ"מ ובין מ"מ עי' שכי'
קטני' ד' תמו' [ולפי' נראה דהי' מקובל דאר"י ל"ש
ק"כ האר"י רבא לומר דקאי אסיפא] אך לפמ"ש י"ל כיון
דלרי'ה מוכח דאמרי' מנו במא"ס ובהי' דרבא ל"מ לאקשויה
פל רב"ה דהוי מינו במקו' אי'ם דלמא ס"ל כרבה ור"ח אבל אלי'ם
דאמא מוכח כרבה דאי' מ"מ כיון דאי' ס"ל בבי' דלי'ה
מינו דמי' , ועי' נראה לי ליישב מה שיש לדקדק במתני'
כיון דעקרא מאי דתי' מתני' הכא בכחוכות הוא אגרי'ה
דקושה ר"י דהיכא דאיכא הפה כו' מודה וכמו מתניתין
אמרי' אי' אי' כו' אי' הו"ל למתני' בהדי' במתני' הפה
פ' כח נאיך מתני' דלעיל ומדוע שינה רבי משנתו כאן
ולפי' מ"ש אי' דאמרי' לאשמועינן דלאו משום מינו לומר
מחמא רק הו"ל והם עדים רק דהמינו גורם שיהיה עליהם
שם עדים אבל עיקר האמנות הוא מחמת שהם עדים ועי'
במי' אי' , וקשה דהי' דאדם קרוב אי' וא"א מע"ר מי'מ
ליהסן דמי' ולפמ"ש נכון דבמינו לומר לא מהימן ודוק
היטב :

בא"ד אבל לקמן חשיבין לא כשני עדים , נראה מוכח
מלשון התוס' דהיכא דעדיין לא נתקיים ל"ה אי'ם
ומי' מהמני לא כמו ש' מפשטות דאע"ג דשייך א"ס מ"מ
קיום ל"ה ומוכח זה מדכ' אבל לקמן כו' משמע דהכא ל"ה
אי' ונראה ברור שכן היה מפרש המורמ"ש ועי' כ' לרמב"ה
כיון דיטלים לחזור לא אמרינן אי'ם ונראה דה"ס דס"ל כ"ז
שלא נחמק השטר להיות לו קיום ותוקף שטר עד שימא
היישועתא מה שאומרים העדים קטנים היינו ל"ה אי'ם , אך
באמת אי' דומה דהיכא דל"ה מקיים אין לו דין שטר כלל
אבל מה שיכולים לחזור ולהגיד ד"ז שלא חזרו יס לו דין שטר
שייך לומר אי'ם ועי' סייס באמת המורמ"ש ועי' , ונראה
להכי' כן מקושת הגמי' על ר"מ בשלמא קטנים כדל'
וכי' אלא אנוס'ם היינו מ"מ והנה לכאורה פתוה דהא אי'ם
ודאי עדיף מחוקה אי' במו דמיא להגמי' בקטנים דאי'
משום חוקה והוי מינו בת"ח . ול"ה דעכ"פ קיום ל"ה אי'
גם באנוס'ם היינו נוכל לומר דמשי'ם אי' משום דהוי מינו
במא"ס אמנם לפי סברא הכ"ל אי' דפשיטא להגמי' דכל כמה
דל"ה קיום ל"ש אי'ם ודוק :

ובזה אלא קושת ספ"י על תוס' בקושתים דלכוכח מכאן
דמכ"ח אמרינן והקשה הפ"י דהא קשה ת"ל דהוי
מינו במא"ס ונ"ל דל"ה קיום ואי' לא מקשו מרבנן כלל ,
ולמ"ס אין כאן קושיא כלל דעי' היכא דל"ה מקיים ליש אי'ם
דאי' לא מקשה הגמי' לרי' פ"כ . הקשו תוס' שפיר דהא
דל"ה קיום היינו משום דכל כמה דל"ה מקיים ל"ה אי'ם
ועי' ל"ה מינו במא"ס משאי' מינו במי' ודאי הוי ועי'
הפס' דהא ודאי אי'ם עדיף ואלי' מחוקה כמ"ש וכיון דפשיטא
להכי' היכא דל"ה מקיים ל"ה אי'ם והסברא הוא דאי'ם הוא
פל בשטר השטר וכיון שאינו בגדר מקיים אינו בגדר שטר
אבל חוקה הוא ענין בפ"י והקשו תוס' שפיר :

אמנם י"ל ליישב קושת תוס' על דרך נכון בעזרי' ,
דהנה רש"י פירש טעמו דרי'מ כדרי'ה ופי' רש"י
דמיירי במודה לזה וטוען פרוצ ועי' תי' הקשו על רש"י דאי'ם
הו"ל לאפלוגי בלזה ועי' פי' דפליגא דוקא בעדים משום
דאלי' , והנה לפמ"ש לקמן לרי' בסוגיא דהכא דאמר
גטוי' גטוי' ל"ל כו' מוכח דלי'ם ליה ס' אלי' קשה לומר
דתי' הגמי' הוא משום אלי' , ונראה הכרח לפי' רש"י
דמשי'ם שטר י"ז . ח"ה הקשה על קושי' תוס' מי' דרי'ה דלי'ת
במינו דמזויף וכו' דהא זכר קושי' הגמי' לרי' מיי' לא

באומרים אנוסים מחמת ממון ל"ה עדים דא"ל מע"ר. אך לרמב"ם ע"כ סברא זו ליתא דהא ברישא נאמנים במנו דאין זה כ"י אפי"ג דזהו הוי עדות ואנוסים היינו מ"מ ל"ה עדות וא"ל מע"ר אבל לדין נראה דס' זו נכונה ד"ל דזה ל"ה מנו אך עדיין אין זה מוכרח דברישא י"ל מנו דא"ל שתיק ואינם רק בגדר כובש עדותם ושפיר הוי מינו משא"כ לעבור על ל"ה י"ל דל"ה מנו, ואפ"ל לפי"מ דקס' לרמב"ם דס"ל ח"מ לפי ה"ל זו למה לא יהיו נאמנים קטנים היינו ומ"ש תוס' משום חזקה הוא תמו' לכאורה כיון דנאמנים מח"ע הואיל ויכולים להיות חו"מ א"כ ממילא יכולים להעיד נגד כל החזקות כמו כל עדים דעלמא, ע"כ אפ"ל דהא דאמר רבא וכו' ה"מ בע"פ אבל בשטר לא לא דבשטר אמר' יותר שיכול להיות חו"מ דקשה מה"ל הא רק ד"ל ע"פ מ"ש הירושלמי דאם העדים אומרים אין זה כתי' ואחרים אומרים כ"י מאי ופשיט ל' מדתני אס' כ"י יוצא ממק"א א"כ א"כ מוכח דא"ל לומר אין זה כ"י וכי' הש"ך הטעם הואיל וכו"ל אינו מעיד רק שאינו כ"י והוי דבריו ש"ל במ"ש ובגאון באו"ת ס"ל דאפי' מעיד כ"ל אין זה כ"י ולא כ"י חבירי אפ"ל א"כ כיון דמדאורי' א"כ קיום הוי חו"מ ע"ש לפי"ו י"ל שזהו כוונת הגמ' וכו' ה"מ בע"פ אבל בשטר לא היינו דבשטר נאמנים במנו דאין זה כ"י כקושיא הירושלמי וע"ז מיתתי מהא דר"ל דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקר עדותן בצי"ר ואינם קיום וממילא א"כ לומר אין זה כ"י דאף ע"ז מקרי חו"מ כיון דמדאורי' א"כ קיום וע"ז בקצה"ש שכי' ג"כ הואיל ומדאורי' א"כ קיום הוי ר"מ דדוק :

ולפי"ן מיושב מאי דקשה דברים גיטין מיתתי הא דר"ל לענין קיום דמדאורי' א"כ קיום והוא תמו' מני"ל דלמא רק לענין דא"ש ומגידים הוי כנחקרה עדותן ולעולם דנריך קיום וכן הקשה הפ"י שם, ולפמ"ש א"ש דאדרבא פקדא דר"ל הוא רק לענין קיום ומשום זה ממילא אינם חו"מ דל"ל מנו ולפי"ן א"ש דא"כ לומר קטנים אפי"ג דס"ל לרמב"ם דחו"מ כיון דבאמת א"י להיות חו"מ רק משום מנו דאין זה כ"י נאמנים כיון דנריך קיום מדאורי' לפי ה"ל או וכיון דרק משום מנו נאמנים שפיר י"ל דקטנים אינם דהוי מנו במ"מ וכיון שכן הקשו תוס' שפיר ליכאנו אנוסים מחמת ממון במנו דאנוסים מ"כ וליכא לתירוץ כמשי"ל דאין ר"מ נעם לעבור על ל"ה הא אף באנוסים מ"כ אינם עוברים על ל"ה דא"י להיות חו"מ רק דנאמנים במנו דאין זה כ"י וזהו ל"מ חו"מ כיון דנריך קיום מדאורי' לפי ה"ל או א"כ ע"כ מופק דאמרי' מנו בזה ולפי"ן אפ"ל הא דנאמנים לרמב"ם בה"ל או אנוסים מחמת ממון ברישא וכו"ל א"כ מע"ר ד"ל כיון דנריך קיום מדאורי' יכולים להתנצל שדעו שלא יוכלו לקיים חז"י וע"כ עדיין ל"י סהדוהם מחז"י כיון דא"ל לקיים השטר רק ע"י ויאמרו תיכף אנוסים היינו ומיושב בזה מה שהג"מ בס' הפלאה בקושי' למה לא אמר רבא בין ברישא בין בסיפא מיירי בכל ענין כיון דניחא ל' לרבא בל"ק דנאמנים ברישא אט"י מ"מ ול"ל דא"ל מע"ר [וע"י מה שכתבתי לעיל בתוס' ד"ה הרי אלו נאמנים] ולפמ"ש א"ש טפי כיון דאסיק רבא דא"כ קיום מדאורי' ממילא אפי' דאין כ"י יממ"ל או"י נפשיה רשעים דמדאורי' הוי עדות מצליא וע"כ ממילא אף בא"כ כ"י יממ"ל א"כ גם קושי' התוס' מאנוסים היינו מ"מ מיושב לפמ"ש וע"י היטב בכל זה :

תוס' ד"ה ואין אדם כי ימלא פלג' דבורא דהוי אנוסים מ"ג ולי נראה כיון דהדין נוסף שצריכים להפסיד ממונם ולא להעיד עדות שקר ל"ש לומר דהוי אנוסים כיון דה"ל להם להפסיד ממונם רק יצ"ח הוא דאנוסים וזה לא מיתבז אונם וא"כ ל"ש לומר פלג' דבורא דהוי כמו חורה כ"ד שלא היו אנוסים כיון שאין אונם ממון אונם וא"כ ימלא דבר חדש מה שאינם אומרים וזה הוא קצת כעין הירוש' של הר"ן אך הר"ן כ' שהם מפרשים דבריהם ולמ"ש דאדרבא סותרים דבריהם וע"כ ל"מ אונם כלל ול"ש פלג' דבורא ואפשר לטון דבר' אלו בדברי הר"ן ודוק :

גמ'

שטרא ואדרבא לפי סברת הר"ן יש להאמין יותר הצע"ד במנו מאדם אחר כיון דאין עליהם שם עדים והא דאמרי' בצי"ר דף קנ"ד לר"י אלימא סהדי ההם קאי לענין שטר פסים דאמר ר"י אפי"ג דהוא א"כ אפי"ה העדים נאמנים וי"ל דר"י כ"ל ג"כ דמ"ש זויף הוא חששא גמורה ובאמת נאמן פרוע במנו דמוזיק רק באומר שטר פסים א"כ ד"ל דלפסול השטר ש"ך לומר א"כ דהשטר כשר וע"כ א"כ במנו לפסול השטר ולא גרע ממנו במ"מ אלימא כיון דל"ה חוזרים ומגידים עדים משא"כ עדים שפיר נאמנים כיון דל"ה חוזרים ומגידים כ"י שלא נחקיים השטר ע"כ נאמנים אבל לר"ה דע"כ סבר דמ"ש דמוזיק ל"ה חששא כלל וע"כ אמרינן תיכף א"ש ואין עליהם שם עדים דהוי חוזרים ומגידים ע"כ ממילא ל"י אלימא סהדי וכו' מ"ל לשון הגמ' שם אי אלימא סהדי לאורועי שטרא אי"כ כ"כ משמע דוקא לאורועי שטרא א"כ דהיינו שאומר שטר פסים אבל לענין פרוע דל"ה לאורועי שטרא נאמן וכמ"ש תוס' דפרוע ל"מ לאורועי שטרא וע"י היטב :

ועפ"י יש ליישב קושיא תוס' שהקשו לרבנן הוי מינו ד"ה תוס' ע"כ במ"מ, ומה שה"י הפ"י דס"ס קיום ל"ה הוי ק' לן דהא ע"כ זה הוי סבר' פשוטה להב"י דקיום ל"ה דא"כ מאי מקשה לר"מ מאנוסים ימלא דהוי מינו במא"ס ואפי"ה הוי ימלא להב"י בקטנים משום מינו במ"מ וא"כ הדרי קושי' לדוכאי לרבנן וכמ"ל, ולפמ"ש וי"ל דודאי לר"מ הוי צ"כ לומר דאין עליהם שם עדים עכשיו משום דהוי חוזרים ומגידים, אבל ע"כ כיון דל"ה א"ס כ"ז שאינו מקוים וא"כ בשלמא בקטנים א"כ דהוי מינו במ"מ כיון דאין עליהם שם עדים, אבל אנוסים היינו מקשה שפיר מ"מ דאפי"ג דל"ה עדים. משום חו"מ מ"מ יהיו נאמנים במנו ול"ד לקטנים דהוי מינו במ"מ כיון דאין עליהם שם עדים אבל לרבנן אליבא דאמת שפיר מצינן למימר כיון דאינו מקוים עדיין ולא אמרי' א"ס ע"כ הוי עליהם שם עדים ולא הוי חוזרים ומגידים וכיון דהוי עליהם שם עדים ממיל' ל"ק דהוי חו"מ דעדים ודאי ד"ה תוס' ע"כ נאמנים יותר ואלימא מכל החזקות ודוק :

ועפ"י דבר' אלו י"ל קושי' האו"ת על הש"ך שהוכיח דלא כשיטת הסוברים בטוען מוזיק צריך קיום מדאורי' מדברי תוס' דמ"ה א"כ במנו לר"ה דמ"ה א"כ משום דקיום הוא מדרבנן ע"ש וא"כ קשה מאי משי' הגמ' לר"מ דס"ל כר"ה הא צעדים שפיר הוי מנו [ולכאורה ה' אפ"ל דמ"ה הוצרך רש"י לומר דמיירי בזהו מודה] אך לפמ"ש י"ל דעיקר תי' הגמ' כיון דאפי' בטוען הלוה מוזיק א"כ קיום מוכח דמדאורי' ל"מ לזי"ק רק דרבנן חששו אס' יטעון מוזיק וע"כ שוב ל"ה חששא כלל וממילא אמרי' א"ס וע"כ א"כ העדים א"כ דהוי מנו במקום א"ס כיון דל"ה ה' התוס' כיון דהצריכו קיום דל"ה דס"ל א"כ שפיר אמרי' א"ס כמ"ל ודוק היטב :

תוס' ד"ה אינם נאמנים הקשו ליהמני אנוסי' במנו דפרוע ולע"ד י"ל כיון דהווי חו"מ נהי דהמנינן לה משום מנו אבל על לאו דל"ה נראה דאינם עוברים כיון דל"ה להו בתורת עדים משא"כ אס' אומרי' פירוע דנאמני' מת"ע עוברים על ל"ה וע"כ י"ל דל"ה מנו דאין ר"מ נעם לעבור על ל"ה משא"כ באומרים אנוסים היינו שאינם רק גורמים להפסיד אבל על ל"ה א"ע, ולכאורה ל"ל דאף לענין הוהא יס' כ"מ דהיכא דנאמנים רק משום מנו ל"ש גבי' הוהא משא"כ מה שנאמני' מת"ע ואפשר דזהו באמת כוונת תוס' מה שהיר"ל ועוד דהווי חו"מ ולכאורה קשה מאי בכך כיון דמשום מנו רוצים להאמין אותו ולפמ"ש א"ש דאין להאמין במנו שאמרו בת"ע כיון דעכשיו א"כ בת"ע י"ל דא"ר לעבור על לאו דל"ה ועיסובי' דקי' הן הן שלוחי' ובפ"י שם :

אך לפי"ז קשה מה הקשו תוס' לרמב"ם יהיו נאמנים אנוסים מחמת ממון במנו דאנוסים מ"מ הא לרמב"ם באנוסים מ"מ הוי עדים כיון דס"ל בשטר חו"מ משא"כ

ואמנה ללא דמי לאנוסים היינו שאומרים שלא הגידו עד עכשיו משא"כ מודעה ואמנה שהשטר נחתם כדן ע"פ הלכה ע"כ אינן לר"י, וי"ל להסביר הטעם דהנה תוס' הקשו דהוי מינו במא"ס ותירצו דאפ"ה לא הוי קיום ונראה בטובתם דכיון דלא הוי מקוים עד עכשיו והם אומרים שמועלם לא היה לו דין שטר הוי עכשיו תחלת עדותם ולא הוי חוזרים ומגידים ע"כ ממילא לא אמרי' א"ס וע"כ כהנא תוס' שפיר דטעמא דר"י דאין נאמנים לומר אמנה ומודעה כיון דס"ס אף לדבריהם היה שם עדות על השטר והוא עכשיו חותם ע"כ אע"ג שיש להם מינו אינן דכשאין עליהם שם עדים עליהם לא"ס והוי מינו במא"ס בשלמא אם יש עליהם ש"ע לא נוכל לומר א"ס לבעל עדותם אבל כשאין שם עדים עליהם שוב נאמר א"ס וממילא אין להם מינו וע"כ הקשו תי' שפיר למר בר"א כיון דע"כ המה חותם אי"כ למה יהיו נאמנים כיון דאין עליהם ש"ע במאי שאומרים מודעה ומירצו כיון דניתן לכתוב ל"ה חותם [אע"ג דכ"י יממ"א אינן] והסבירא הוא דהיכא דניתן לכתוב ל"ה א"ס ואע"ג דהוי חותם שפיר נאמנים במינו משא"כ היכא דל"י לכתוב וכדי שלא נפסול השטר שפיר אמרי' א"ס וע"כ אינם נאמנים אפי' במינו ודוק הסב ועי' הסב מ"ש לעיל בישוב קושיית המורה"מ כי מזה ראוי גדולה למ"ש שם ודוק :

והנה הש"ך רס"י פ"ב כתב בשם הגי"ת להקשות על הפוסקים דכ' בפשיטות דהלכה נאמן לומר אמנה באין כ"י יוצא ממקום אחר ותוס' כתבו דא"כ לר"י ובתב הש"ך דמוכח מדאמר רבא לעולם דקאמר ליה וכדריה מוכח דלדין נאמן אף באמנה אף באמנה ל"ע כיון דלר"י דס"ל ג"כ מבש"כ אג"ל ואפ"ה א"כ אמנה למה יהיה נאמן אליבא דין ואע"ג דמר בר"א פליג על ר"י במודעה באמנה ל"פ אמנם לפמ"ש בהבנת דברי תוס' ב"ב דהיכא דאין השטר פסול לפ"ד לא אמרי' א"ס ור"י ס"ל דאפ"ה שייך א"ס וכיון דהוי חותם א"כ במינו ולפי"ן אי"ש דלר"י דשייך א"ס על גריעת שטר יהיה באזהר אופן שיהיה ע"כ. גם הב"ד אינם נאמנים לומר אמנה אפי' אומר שהעדים לא ידעו מזה דס"ס שייך א"ס והוי מינו במא"ס אבל למר בר"א דס"ל היכא דאין השטר פסול ל"ה א"ס רק דהעדים אינן בכ"י יממ"א משום חותם ובאמנה מש"ה א"כ במינו משום דלא ניתן לכתוב שפיר י"ל דהלכה נאמן לומר אמנה והעדים לא ידעו מזה גם אפ"ל אפי' אם אומר שהעדים ידעו מזה כיון דאין טענתו תלוי בדיעת העדים יש להאמינו בעיקר טענתו ודוק הסב [ומשטת האחרונים נראה דהלכה נאמן יותר שהעדים עשו עוולה מהעדים עצמן ובעניניהם הדבר קשה להניין] רק לר"י אינו נאמן משום דהוי חנו במא"ס דלר"י כל דבר המגדע כח השטר הוא נגד סברת א"ס ודוק :

אך לשיטת הרמב"ם דגם מר בר"א מצי סבר בזה כר"י רק דמודעה שאני וא"כ באמנה אין ראוי דמר בר"א פליג על ר"י וכמו דלר"י אף הלכה א"כ ה"ג י"ל למר בר"א וא"כ היקשי על הרמב"ם שפסק דהלכה נאמן לומר אמנה אמנם כבר כתבתי לעיל דמר"א דקאמר לעולם דקאמר עדים מוכח דבאמנה ל"ס כר"י מדבורך לומר אשולה ל"ס ולר"י בל"ז א"כ כמו במודעה דהוי חותם וגם מרבא מוכח כן מדבורך לומר כדריה מוכח דאין מודה בש"כ ז"ל ה"י נאמן ומזה קצת ראוי לדחות ראיות הפוסקים לפסוק כר"י משום דרבא בעי אליבא חנאי ה"י דדריט דהא מרבא גופי' מוכח דל"ס כר"י מדבורך לומר כדריה ועי' היטב בכ"ז, ולכאורה יש ראוי מזה לשיטת הפוסקים דקנאי נאמנים אפי' בכ"י יממ"א ואי"ש בעי' דרבא אפי' סבר דגם מודעה ואמנה נאמנים ת"ת הוצרך למצעי' מר"י דלמא חנאי לא עקרי לשטרא ונאמנים אפי' בכ"י יממ"א משא"כ מודעה ואמנה דכ"י יממ"א ואי א"כ אבל אי כימא דהאבעי ל"ה רק באין כ"י יממ"א קשה כיון דלרבא מוכח דאפי' באמנה נאמנים מדבורך לומר כדריה א"כ מאי מצעי' ל"י וז"ל על שיטת החסו' :

נב והאמר ר"ל עדים החתומים ט' בירושלמי מקשה על מוקדם מי יודע והאמר ר"ל כ' ומשני תמן באמרו לא מהמט ומוכח מכלן המהרי"ק דעדים אינן לומר אין זה כ"י דהא בירושלמי ע"כ מייירי באין כ"י יממ"א ומוכח דמדאורי' אינן לומר לא חתמנו והקשה באו"ת דס"ס כיון דמדברנן באמנים באין כ"י יממ"א מאי מקשה בירושלמי וע"כ רוצה להוכיח כפי החילוק שם דקאי לר"י ולא חתמנו היינו אנוסים היינו עי"ה, ולפע"ד נראה ליישב דכ"י המהרי"ק על נכון לפמ"ש תוס' דלר"י אינן מודעה באין כ"י יממ"א אע"ג דאין לה מנו כיון דהוי חותם ל"ד לקטנים היינו דאומרים שמועלם לא ה' שטר כלל ולפי"ן נראה פשוט דאף במוקדם אינן במנו כיון דמודים עכ"פ שהוא שטר שכתב מדעת הלכה רק שבאים לומר שהוא מוקדם ע"ז הוי חותם ונראה דהוי כש"כ ממודעה דמודעה סו"ס כיון שאומרים שנעשה מחמת אונס המקנה הוי חספא בעלמא משא"כ במוקדם דהוי שטר גמור מדעת המקנה ע"כ לר"י נראה ודאי דאינם נאמנים משום חותם והנה הא דאינם חותם בטעם הריבא רבא מהא דר"ל דאמר עדים החתומים ט' ועי' פ"י בביטון שהקשה דס' משמע בריש מס' דהא דר"ל הוא לענין חששא דיוק דל"ב קיום ובסוגי' זו משמע דמייירי לענין חותם, ול"י דהא בזה תלי' דא"כ לומר כמי שנחקרה אם עדין יכולים לומר אין זה כ"י דלא נפקי סהדותם מתחת ידם ועי' מש"ל וכמ"ש הרמב"ן כעין זה ס"פ ד' אחין בני לונדא אלל סהדי עי"ה ולפי"ן א"ס דברי בירושלמי שהקשה מי מודיע דהעדים אינן דהוי חותם וזה מוכח מדאמר ר"ל עדים ט' וכיון דמדאורי' אינן ע"כ הוי חותם ואף דעכשיו תקוורבנן דלר"י קיום מ"מ אינן במנו דהוי חותם כמו מודעה לר"י דאין ודוק :

ולפי"ן יש ראוי מזה לשיטת הפוסקים כר"י דאין לומר מודעה ה' דברינו ולא כמר בר"א דמשיטת בירושלמי מוכח דהיכא דהוי חותם אינן דמשי"ה הוי ס"ל דהעדים אינן לומר שהוא מוקדם אפי' באין כ"י יממ"א ועי' הוצרך לתרץ דשאני מוקדם דנאמנים לומר ע"ז מהמט ועי' ל"ח כיון דהאמן אינו מעיקר השטר ודוק :

אך לשיטת הרמב"ם דס"ל למר בר"א נאמנים לומר מודעה אפי' בכ"י יממ"א משום דמפרש מודעה ניתן לכתוב שיש בידם לכתוב המודעה קודם זמן השטר וע"כ לא יתחילו להגיד כלל ואינו בגדר חותם לפי"ן י"ל דבגוף הס' של ר"י דסובר היכא שיש החלה להשטר אינם נאמנים אפי' אין כ"י יממ"א גם מר בר"א מצי סבר ומודעה שאני דלא התחילו להגיד כלל וע"כ שפיר מצינן ליישב שיטת בירושלמי אליבא דהלכתא דבמוקדם גם מר בר"א מודה דאין לולי הטעם דיוכלים לומר ע"ז חתמנו וע"ז ל"ח כמו שה"י בירושלמי ודוק היטב בזה :

אך לפמ"ש תוס' דלר"י טעמא דאמנה הוי ג"כ כמו במודעה מוכח לכאורה דמר בר"א פליג על גוף הטעם ול"ס ס' ר"י האיל ואינם עוקרים השטר לגמרי הוי חותם דא"כ הקשי על ר"א דהוצרך לומר לעיל לעולם דקאמר עדים ומשום דאשולה ל"ח תיפוק ליה דהוי חתומים ומגידים וע"כ ז"ל דפליג על סברת ר"י ואפשר לומר נהי דבאמנה לא ס' כר"י דאמנה אין שם שטר כלל עליו אבל מודעה י"ל שפיר סבר ר"י דהא עכ"פ שם שטר עליו לענין המעות שנתן ודוק היטב :

אמנם נראה דאין לשיטת הרמב"ם דמודעה נאמנים אפי' בכתב ידם יוצא ממקום אחר משום שהיה בידם לכתוב שטר המודעה, ובהחילה נדרר דברי הוספות בי"ד דף מ"ט ד"ה מר בר"א אשר דברי תוס' אינם מובנים מה שהתחילו להקשות דהוי חתומים ומגידים דהא משום מינו פוסקלין לה וכו' אנוסים מחמת נפשות דודאי הוי חתומים ומגידים ואפי' נאמנים במינו, ונראה דדברי תוס' אלו הם פ"פ מה שכתבו בסוגין בטעמא דר"י דאין לומר מודעה

לא העידו שגר איב למה תבטל עדותו איז מוסר כהר"ש
דהעדים עצמם נפסלים בהמה שליב וליש לומר זו בזה
בפ"ע ומעידה כיון דהעדים עצמם נפסלים וצ"ע שם ובאחרונים
ואין הוצא חסדים :

ובראי סוגי גופי צל"ע לכאורה לדברי תוס' הא דקאמר
בגמ' השתא אלו הוו קמן כי וקשה הא אלו
הוו קמן ל"ה שייך סברת התוס' כיון דעכשיו מעידים מהם
שלא היו קטנים ואית להו חזקה כשרות עיי' וצ"ד לשלם
כיון דעיקר העדות שבאו האחרונים להעיד דהיינו על השטר
ל"ש חזקה כשרות הוי שפיר מרי וצריך הסברה קצת לס'
זו אבל הוא נכון לפע"ד :

שם בנ"י וצ"ל מתחיי אחר, ופי' רש"י דביוצא מתחיי
עצמו כה שאלות השטר שמקיימין מתוכם הוא חמת
כיון שאכל ג"ש בשופי מ"מ דלמא ערה וזיף זה השטר שאלו
דנין עליו ועי' מקשה הבמ' תחיי אחר נמי דלמא חזא כי
ומשני כ"ה ל"מ לטון והרמב"ם פי' דהקשה הוא בתחיי שמה
הוא זיף הכל, ור"מ אס' יס תחיי שטר מקיים לשיטה רש"י
חיישין שמה טרח וזיף ולשיטת הרמב"ם הואיל שהשטר
שתחיי הוא מקיים ל"ה, ועי' בלח"מ שהקשה להרמב"ם
מה"מ לחוש שהוא זיף השטר הא חזין שאכל ג"ש בשופי
וכמו לגבי אחר דל"ה מטעם זה ונדחק ליישב ולע"ד בראש
פשוט נהי דמוכח שקנה השדה מ"מ חיישי' דלמא בלח"מ יס
לו שטר אחר כשר רק זה שהוציא לפניו זיף כדי לקיים
ממנו השטר שאלו דנין עליו אבל ביוצא מתחיי אחר אס' כי
לו שטר למה זיף לו שטר אחר, עד שאני תמה על רש"י
שלא פי' כן כיון שזה הוא חש פשוט, אך בלח"מ על הבמ'
בופי קשה דמקשה מ"ש ופי' הלח"מ לשיטת הרמב"ם דהמקשן
הוי ס"ל כפי' רש"י והתרג' שני ל"ה כ"ה ל"מ מכיון ע"כ
בלח"מ דהשטר שמה זיף הכל, ולמ"ש קשה על המקשן
דקארי ל"ה מאי קארי ל"ה פשיטא דביוצא מתחיי פשט יס
לחוש שזיף הכל ובלח"מ יס לו שטר אחר על השדה ועי'
אין רחיק ממה שאוכל ג' שנים בשופי וצ"ע גדול לעניד,
שוב ראיתי בש"ך סי' מ"ו ס"ק ק"ב ישוב נכון בשם הרמב"ם
עיי"ה :

שם גמ' כותב אדם עדותו בשטר והוא שוכרה כ"י
לכאורה ק"ל דקאמר הבמ' מאי קמ"ל וקאמר
מיד לרבי שסוקי מספקא ונ"מ דאם מת אחד מתן צריך
שנים מן הסוק וקשה בשלמא לרבנן דס"ל לדינא דעל מנה
שכשטר מעידין וא"כ הב"ד מקבלין העד הכי על מחצית
העדות שפיר אחר רב דאיי להטרף עם עד אי על מי
השני דא"כ נפק נבי רבעא דממונא אפומא דחד אבל לרבי
נהי דמספקא ל"ה אס' על מנה שכשטר מעיד או על כי
מ"מ כיון דמספקא לן אי לקבל עדותו לקיים השטר אס'
לא יטרף אחר לקיים ח"י הכי וא"כ כיון דלא עבדין עובדא
ע"פ עדותו על המחצית איך שייך לומר דנפקא נבי רבעא
דממונא אפומא דחד והוא פלא גדול לע"ד לומר דהו מקרי
נבי רבעא דממונא עיי' ע"ה, עוד י"ל בסוגיא דקאמר מ"ד
לרבי שסוקי כו' מה הוכחה יש להמציא דרבי שסוקי מספקא
ל"ה :

והנה לכאורה יש רחוק פשוט לשיטת הרמב"ם פ"ח
מהלכות עדות הלכה ד' שא"ז ל"ג השטר עיי"ה
דלפי מה דאיתא בירושלמי והביאו החס' דפלוגתא דר"ב
ור"י תלי' מה דאיתא דרבי ורבנן ומוקי ממני' בזוה"ק מתוך
הכתב רק דרבי ס"ל דל"ה זכרון והוי כאלו אינם זוכרים ורבנן
ס"ל דהוי זכירה וע"כ כת' תוס' לשיטת הירושלמי דאם איט
זוכר אפי' מתוך הכתב אף לרבנן צריך לזכר עממם אחר
והו דלא כסוגי' הש"ס דלפי' מאי מקשה הגמ' על שמואל
דאמר הלכה כרבנן מהאי שטרא דנפיק כו' דלמא הוה אמר
להדיא שאינו זוכר וע"כ הוצרך כ"ה להעיד על שותפותו, ובה"ה
כת' ג"כ להוכיח דאפי' מעידים להדיא על כ"י הוי באלו
מעידים על מנה שכשטר וזה הכל דלא כירושלמי ולשיטת
הרמב"ם

רפ"ז מוכח שיטת הרמב"ם דנאמנים מודעת דהנה לכא'ו
הוי' לומר לר"י אפי' דהעדים איב לומר דאמנה
משום כיון שמודים שהיה שטר לא אחי ע"פ ומרעא לשטרא
וכפתיש דאין עליהם שם עדים ושוב איב בתיב ובי"כ הפ"י
לייב בזה שיטת הר"ן בעד אומר הנאי דמינו ל"ש רק בנע"ד
וכ"כ הש"ס בשם הרמב"ם דהפ"י כ' דמינו דא"כ שתיק
אמר' כדמוכח לכאורה ב"מתי' , הנה כבר כתבתי לעיל
דבמשה יס עליהם שם עדים עי' מ"ש ואין הוכחה ממשנה
והיכא דה"ו חו"מ ואף לפי דבריהם אין עליהם שם עדים
ל"ה אלאם מינו כלל מעתה ל"ה צריכין לומר דר"י ס"ל
דכל כל ענין כשרות השטר אמר' א"ס ובה מחולק עם
מר ברי' ורמ"ש חלשון תוס' ב"ב ד"ל אף לר"י ל"ש בזה
א"ס צ"ן דאינם עוקרים השטר רק דהוי בגדר חזקה ואפי'
איב לר"י דהו חו"מ אבל הלכה בעצמו שפיר י"ל דנאמן אפי'
לומר אמנה במנו אף לשיטת התוס' י"ל דשייך מינו בעדים
אפי' היכא דהו חו"מ ומגידים נמר ב"ה במודעא וכיון
דבמודעא והאי הוי חו"מ ואפי' נאמנים צ"ן כהכ' ידס יוצא
ממקום אחר מוכח דשייך מינו אפי' בלח"מ שאינו בע"ד
ולומר דבה פליגי מר ברי' עם ר"י דחיקא לומר כן גם
אין משמעות לזה בדברי מר ברי' דאמר מודעא ניתן לכתוב
מאי מהני זה כיון דעיקר סברת ר"י דבמודעא כיון דל"ה
עדים איב בתיב מאי מהני הא דניתן לכתוב בשלמא לפירו'
התוס' לפמ"ש בטובתם האיל וניתן לכתוב איט בגדר א"ס
שלא היה כן וע"כ נאמנים בתיב אפי' דחודים ומגידים
אבל זה סברא פשוטה דבתיב נאמנים אף לר"י היכא
דלא הו א"ס, רק ר"י היה סבר דאף במודעא אמרין
א"ס אחי שפיר דמר ברי' חדות דלא אמרין בזה
א"ס כיון דניתן לכתוב אבל לומר דאמרין מינו אפי' היכא
דהו חו"מ אין זה משמעות הלשון אף לפי הרמב"ם בניתן
לכתוב שהיו יכולים לכתוב המודעא וע"כ נאמנים אפי' בכ"י
יוצא ממקום אחר שפיר מצינ למימר דזה סברא פשוטה
היכא דהו חו"מ ואין עליהם שם עדים איב בתיב רק מר
ברי' חדות לן דל"ה חו"מ כיון שהיה צידם לכתוב המודעא
וע"כ שפיר מצינ למימר דבא סבר כר"י ואפי' הוצרך לומר
כר"ה דל"ה זאת היה נאמן דל"ה בעצמו שפיר נאמן במנו
והוא היעב :

דף ב תוס' ד"ה אלא אר"י עיי"ה והנה
בטובתם פשוט בשלמא שני
כתי עדים המכחישים וא"ז כגון שנים אומרים ל"ה ושנים
אומרים לא ל"ה שם ודאי לא בנינ דכחו שיש עדים להמלה
שלוה כמו כן יש עדים להלוה שלא ל"ה אבל הכא שאין העדים
האחרונים אומרים מהללוואה כלום רק שבאים להעיד על
העדים שהיו פסולים א"כ בכל שני כתי עדים הוא כן אס'
הכחישו וא"ז פעם אחד איב על כל עדות שיעידו א' מהכחיות
אומרים הכח האחר שהם פסולים דהיינו שהעידו פעם אחד
עדות שקר ואפי' ל"ה דהו ס"ס ומהני עדותם ותיירצו דשם
ה"ס דמהני משום דהו חזקה דכשרות לכ"ה מהכחות אבל
הכא ל"ה חזקה וכו' :

ומדברי תוס' אלו קשה לי לכאורה על הש"ך בס"י
ל"ה שהביא שם דעת הפוסקים דהומה שלא
בפניהם נהי דהומה ל"ה הכחשה מיהא הוי היינו דל"ה הומה
לענין עש"י כאשר זמס אבל לענין פסול הנוק נפסלים כמו
בהומה בפניהם והש"ך ז"ל כ' דאין רא"י הריב"ש רא"י עיי"ה
ולפי' תוס' מוכח לכאורה דעת הריב"ש דאל"כ קשה קו'
תוס' על הומה שלא בפניהם למה תבטל עדותו של הנוזומין
כלל כיון דאין הנוזומין יודעים מהללוואה כלל כדרך כל הומה
רק שבאים לומר שהעדים אינם יודעים והו כמו הכא
שאומרים קטנים הו דלפמ"ש תוס' אס' ה"י שייך כאן חזקה
על הראשונים: הו נאמנים כיון דאין עדים האחרונים יודעים
לכחיש גוף העדות רק משום דל"ה חזקה אין הראשונים
נאמנים אבל לגבי הומה דיש לראשונים חזקה כשרות דמסתמא